

Dopets livgivande och renande vatten

Telefonen på den stora pastorsexpeditionen ringde. ”Det är från sjukhuset. De vill tala med en präst!” Det fanns ingen annan präst närvarande än den unge sommarvikarien, så jag tog luren och en kvinnoröst sade ”Det gäller nöddop. Ett litet barn på prematuren är dåligt.” När jag frågade hur bråttom det var, svarade systemen: ”Kommer du inte före tolv, kan du lika gärna stanna hemma.” Klockan var elva.

Det tog tjugo minuter att cykla till Kärn sjukhuset. Medan jag trampade på, bad jag att jag skulle hinna fram i tid. Samtidigt förde jag ett samtal med Gud som ett slags teologins Don Camillo¹ ”Herre, du vet vilka frågor jag har inför barndopet och doppraxis. Är det egentligen rätt att döpa små barn, som inget begriper. Vems tro döper vi på? Se på konfirmanderna som jag har. Är deras konfirmation ett ja till Dig eller är det bara en konvention?” Så tänkte jag på den kyrkliga verkligheten i den stad där jag arbetade, medan jag samtidigt ropade till Gud att barnet skulle få leva.

När jag kom upp till avdelningen, mötte mig ett av biträdena. Vi gick till behandlingsrummet för de för tidigt födda barnen. Där stod två systrar och väntade. Den vita sjukhusrocken, som en av systrarna hjälpte mig att knäppa i ryggen, fick bli den liturgiska dräkten. Rummet var fullt med appa-

rater och mätinstrument. I små glaslådor låg barn. De flesta sov. De var små. Den allra minste var det, som skulle döpas. Så liten, med en genomskinlig plastslang i ena näsborren och en kanyl instucken i en blodåder på hjässan. Andades han? Jag kunde inte se det.

”Vi kan inte tända några ljus för syrgasens skull”, sa en av systrarna, ”men vi har ändå tagit fram dem.” Dopskålen höll den andra i händerna. Vi sjöng *Tryggare kan ingen vara*, och när jag hade läst Jesu dopbefallning, tog jag vatten på pek-fingret och långfingret, förde in handen genom den trånga öppningen på kuvösen: ”NN, jag döper dig i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn.” Jag vågade nästan inte snudda vid barnets huvud, men några droppar föll på hans hjässa. Så läste jag välsignelsen och gjorde ett korstecken över barnet. En liten människa, nästan genomskinlig, knappast större än min hand. Så bad vi för pojken. Vi överlämnade honom i Guds händer. ”Tag hem honom eller låt honom leva. Och Herre, om du låter honom leva, hjälp honom så att han inte får några men.” Till ackompanjemanget av mätinstrumens tickande och väsningar från syrgasapparaterna sjöng vi:

*Vad han tar och vad han giver
Samme Fader han dock bliver,
Och hans mål är blott det ena:
Barnets sanna väl allena.*

Helig gemenskap

I vår kyrka tror vi att Gud omsluter oss med sin nåd från födelsen till döden. Guds nåd är inte en allmän välvilja, utan möter oss synligt och påtagligt. Det sker genom Kyrkan, Ordet och Sakramenten. Kyrkan har en *kropp*. Ordet förkunnas genom en *mun*. Sakramenten utskiftas genom en *hand*.

Sakramentens antal varierar i olika kyrkor beroende på hur man definierar ett sakrament. I vår kyrka räknar vi med två: dop och nattvard. Ett sakrament är en helig handling,

som Herren Jesus själv befallt oss att utföra. Genom jordiska medel – vatten, bröd och vin – ger han oss andliga gåvor. De andliga gåvorna som Gud ger är syndernas förlåtelse och evigt liv. I kyrkans varudeklaration – trosbekännelsen – nämns inte dopet direkt, men det finns inneslutet i orden *de heligas samfund* eller som i det latinska originalet *communio sanctorum*. Här finns en dubbelmening. Ordet betyder *delaktighet i det heliga*, som är Ordet, Tron och Sakramenten, av vilka dopet är ett. Orden betyder också *de heligas samfund*, den synliga gemenskapen av de heliga, församlingen. I den stora ekumeniska trosbekännelsen, den nicenska, bekänner vi vår tro på att det existerar en enda, helig, allmänlig (kattolsk) och apostolisk kyrka, och i samma andetag: ”Jag bekänner ett enda dop till syndernas förlåtelse”. Kyrkan både i betydelsen *delaktigheten i det heliga* och den *synliga gemenskapen av de troende* hör oskiljaktigt samman. Kyrkan har en kropp. Ordet förkunnas av en mun. Sakramenten utskiftas av en hand.

Ordet

Instiftelseorden till dopet – missionsbefallningen – läser vi i Matteus 28: 18 – 20. Det är den uppståndne Herren som talar. Lärjungarna blir nu apostlar. Från att ha gått i lära hos Mästaren blir de nu hans utsända, betrodda med hans uppdrag och auktoritet. Apostel betyder ”en som är utsänd”. Det är först nu, på andra sidan lidandet, döden och graven, som uppdraget kan ges. Nu först är Jesu verk fullbordat. Dopet i Jordan var invigningen till Jesu frälsargärning. Där tog han bildligt talat på sig alla de synder som människor bekänt genom att låta döpa sig av Johannes. Blodsdopet på Golgata med det slutliga nedsänkandet i graven är fullbordat. Uppresandet från de döda och förhärligandet är ett faktum. Nu kan segern förkunnas för alla folk. Men förkunnelsen är inte enbart en högtidlig proklamation, som samlar en lyssnande

skara omkring budskapet. Liksom det gudomliga Ordet blev kött, tar evangeliet gestalt. Kyrkan är synlig. Sakramenten är synliga och påtagliga. Det *sker* något.

Vattnet

Vad kan vara mer rikt på associationer än rent vatten. Nästan som ett sakrament mitt i vår vardagsverklighet. Det påminner oss både om liv och död. Fostervattnet i livmodern. Vattnet som släcker törsten. Vattnet som ger öknen liv. Vattnet som tvättar bort smuts. Elementet för liv och rening. Men det representerar också död. Döden genom drunkning, översvämningens vattenmassor. Dränkande stormvågor. Kaosvatten.

Dopets vatten står i första hand för fostervattnet, för det livgivande och renande vattnet, men det betecknar också död och dom. Syndafloedens vatten som en dödsdom över en gudsfrånvärd värld. Röda havet som det oöverstigliga hindret för befrielsen ur Egypten:

*Faraos härar hann upp oss vid stranden
Just som vi kommit till Pi Hahiro.
Här mellan havet och hären i sanden
Dödsdömda stod vi vid klippornas fot.
En enda möjlighet, ljöd oss i ropet,
Vägen till havet, till döden i dopet.
Halleluja, Halleluja.
Sv. Ps. 618*

På Gennesarets sjö hotar kaosvattnet att dränka lärjungarna och deras båt. Men död och dom vänds i liv. Noa räddas genom arken. Havet delar sig. Jesus stillar stormen och får vågorna att lägga sig; Petrus drunknar inte. Så får också dom och död i dopet vika för nåd och liv, befrielse och räddning, nyfödelse och uppståndelse.

Dopet är både död och liv, därför att det som en gång skett

med Jesus, nu på ett sakramentalt sätt sker med oss. Vi dör och uppstår med honom. Hans blir vårt och vårt blir hans. I dopgraven sker döden och uppståndelsen. I dopfunten sker den nya födelsen. Dopsättet – nedsänkning eller begjutning – förändrar ingenting i sak. De nytestamentliga bilderna för dopet är många. Verkligheten är en och densamma.

Gåvan

Den bild som vår kyrkas bekännelseskrifter på Bibelns grund tecknar av människans läge utan Gud är mörk. Desto klarare strålar dopets gåva. Alla människor har del av arvssynden; människan föds med synd; hon fruktar inte Gud och förtröstar inte på honom; det finns en ond begärelse i människan; denna sjukdom eller arvssynd är verkligen synd, som för med sig fördömelse och evig död för den som inte föds på nytt genom dopet och den Helige Ande. (Se Augsburgska Bekännelsen,² art. II. Det betyder att också barnen delar dessa villkor. Eftersom dopet är nödvändigt för saligheten, och Gud vill att alla människor skall bli frälsta, blir konsekvensen att barnen också bör döpas. (Augsburgska Bek., art IX.)

Frågan vad som händer med de odöpta barnen behandlas inte direkt i Bekännelseskrifterna. Det är bra. Det är Guds egen sak. Vi är bundna av Guds ord och ordningar. Han är suverän. Guds hjärtelag har vi lärt känna genom Jesus Kristus. Därför kan vi med full förtröstan överlämna de odöpta barnen i Guds barmhärtiga händer.

Den gåva som dopet ger är lika mångfaldig som det vattnet har att berätta; ny födelse, rening från synden, dom och död över det gamla, liv och växt åt det nya. Men gåvan är större än till och med vattnet kan vittna om. Den gudslighet som människan ville röva åt sig i syndafallet, får hon nu som gåva i Kristus. Som gåva får hon ta emot Guds egen Ande. Hon blir till och med delaktig av gudomlig natur. Keruberna

med de flammande svärden bevakar fortfarande portarna till Eden, men den kristne ser sig inte tillbaka.

Genom dopet och tron är hon förbunden med den upphöjde Kristus. Hon har lämnat Eden för Guds stad.

Dop och tro

Vår kyrka är en nådemedelskyrka. Gud gör sitt verk genom yttre synliga tecken. I vår kyrkas bekännelseskrifter står det ”Ty genom Ordet och sakramenten såsom genom medel skänkes den Helige Ande, vilken hos dem som höra evangelium, frambringa tron var och när det behagar Gud.” (Augsburgska Bek., art. V.) För att kunna behålla, leva och växa i gåvan, måste vi hålla oss till de medel som Gud gett oss.

Tro och dop hör oskiljaktigt samman. För en kyrka som inte döper barn är förhållandet mellan tro och dop enkelt: en människa blir omvänd, tror och bekänner och låter döpa sig, för att så leva med som en cell i den kristna församlingen, som är Kristi synliga kropp. Enligt denna syn kan barn inte döpas. Där inte den medvetna tron och bekännelsen är förhanden, saknas också de nödvändiga förutsättningarna för ett dop.

I *Stora Katekesen* utvecklar Luther förhållandet mellan tron och dopet. Om barndopet säger han: ”Barnet bära vi fram i den tanken och förhoppningen, att det tror, och bedja att Gud måtte förläna det tro; men det är inte därför vi döpa det, utan blott och bart emedan Gud har befallt det.” (Svenska Kyrkans Bekännelseskrifter, 1957, sid 480.) Luthers tilltro till verkningskraften i Guds ord och hållfastheten i Guds löften är så stor, att han räknar med att den Helige Ande, som är förbunden med Ordet, skall frambringa tron ”var och när det behagar Gud”. Dessutom ser han dopet i ett större perspektiv. Dopet är inte ett punktuellt skeende i det förflutna, utan istället något som är närvarande och verksamt i detta nu.

Tillägelsen

En kristens liv är i en mening ingenting annat än ett dagligt dop, som visserligen påbörjas vid ett visst tillfälle, men som sedan ständigt måste fortsätta så länge människan lever. Varje dag skall den gamla människans natur – den gamle Adam och den gamla Eva – dränkas och korsfästas. Varje dag skall den nya människan – den sanna gudsavbilden i Kristus – uppstå och förnyas. Detta skeende hålls vid liv genom att människan förblir vid Guds Ord och sakramenten. Här finns förklaringen till varför det är så svårt att vara kristen på egen hand.

Att leva i sitt dop, att ständigt på nytt återvända till det, är grunden för tillväxt i tron och helgelsen. Om en människa inte låter den Helige Ande hos sig verka en daglig förbättring, utan överger Guds ord och bönen, gudstjänsten och nattvarden, fattar lust till världen och samtycker till synden, så förspiller hon dopets nåd. Det talar Katekesförklaringen från 1878 om för oss. Den är lika aktuell idag som den dag den skrevs. Den mest angelägna uppgiften för vår kyrka idag är *evangelisation*, dvs att förkunna omvändelse, tro och bättring. Katekesförklaringen igen: "Har de ur dopets nåd fallna inget gagn av sitt dop?" Svar: "Den nåd som Gud ger i dopet står å Guds sida fast, så att han söker de fallna, för att de i en sann bättring skall återvända till honom." Liknelsen om den förlorade sonen, eller kanske bättre, den övergivne Fadern, har aldrig varit så tillämplig på vårt folk som nu.

Dopet idag

Den tid är förbi då nästan alla svenska barn döptes. Förbi är också den tid då den kristna tron var överideologin i samhälle och skola. Det ställer Svenska Kyrkan i en ny situation, vars konsekvenser hon ännu inte till fullo har insett. Barn-dopet kräver en trosmiljö. Som det nu är klarar få kyrkoförsamlingar av att erbjuda den. Men trosmiljön är inte enbart

församlingarnas sak; föräldrarna som låter döpa sina barn har det största ansvaret.

Det borde vara en självklarhet att åtminstone en förälder i ett hem där barnen döps är troende och går till nattvarden.

Som det nu är speglar dopsättet inte dophandlingens djupaste innebörd. Med enkla medel skulle det yttre tecknet bättre kunna framställa innehållet: barnet borde döpas genom nedsänkning och den vita dopdräkten borde tas på efter vattenriten. Eftersom vuxendopet sannolikt kommer att bli vanligare i Svenska Kyrkan på grund av att färre kommer att döpas som barn, borde kyrkobyggnaderna förses med bap-tisterier, dopkapell, avsedda för dop genom nedsänkning av vuxna.

Många som idag begär dopet för sina barn vet inte vad de begär. Kyrkan har själv skuld till detta. Dopet är inte bara en välsignelsehandling och ett Lycka Till på livsvägen. Inte heller bara ett tecken på ett välkomnande in världen eller en bekräftelse av människovärdet. Om vår kyrka nedvärderar, fördöljer eller förtiger Dopets rikedom, kommer andra att tala om det och praktisera det istället.

Åter till kärnsjukhuset

Under cykelturen upp till kärnsjukhuset hinner man tänka en hel del. Kontakten med föräldrarna till den lille pojken i kuvösen. Deras oro och glädje. Pojken som blev starkare för varje dag. Arbetet med de bångstyriga konfirmanderna. Generalrepetitionen vid altarringen. "När prästen går runt och lägger handen på era huvuden, så ber han att den Helige Ande skall komma in i era hjärtan. Vad säger *du* då?" Och svaret från en av de busigaste pojkarna: "Han får la komma in då." Framme vid sjukhuset. In på prematuren.

Ett av biträdena berättar hur det är med dopbarnet. "Han brukar glömma att andas lite till och från. Jag ger honom en liten dask, så att han kommer igång igen." Sedan talade hon

om att hon varit på konfirmation i helgen: ”Det var så vackert och högtidligt, och när prästen gick omkring och lade händerna på konfirmanderna, var det som det stod ett ljussken kring var och en.” En klocka ringde. ”Jag tror jag får påminna pojken igen.” Hon öppnade den cirkelrunda luckan till kuvösen och gav det lilla livet en klapp. Den tunna bröstkorngen hävde sig. Han drog djupt efter andan. Så började han andas igen.

¹Huvudpersonen i den italienska författaren Giovanni Guareschis humoristiska böcker om Don Camillo – en from och godhjärtad men rätt bångstyrig lantpräst i ständigt samtal med den Korsfäste, av vilken han inte sällan blir tillrättavisad milt men bestämt för sina oortodoxa metoder att bekämpa sin meningsmotståndare, byns kommunistiske borgmästare Peppone.

²För skapa enighet i religionen beslöts vid Uppsala möte 1593 att följande dokument skulle utgöra grundlaget för religionen i riket: Den Heliga Skrift (Gamla och Nya Testamentet), de tre fornkyrkliga symbola, som här betyder trosbekännelse (den Apostoliska, den niceno-konstantinopoltanska [oftast kallad Nicenum] och den Athanasianska), den oförändrade Augsburgska bekännelsen (även kallad *Confessio Augustana invariata*). Under titeln *Confessio Fidei* utges dessa 1593/94. I Upsala mötes beslut nämns även ärkebiskop Laurentius Petri Kyrkoordning från 1571. I 1686 års kyrkolag stadgas att den under lärodiskussionerna i Tyskland uppkomna Konkordieboken (1580) skulle infogas i bekännelse-skrifterna. Konkordieboken består av Augsburgska bekännelsens apologi (försvarsskrift författad av Philipp Melanchthon), Schmalkaldiska artiklarna (författade av Martin Luther för ett kyrkomöte som aldrig blev av), Om påvens makt och överhöghet (författad av Philipp Melanchthon), Martin Luthers Stora katekes och Lilla katekes samt Konkordieformeln (ett endräktsdokument syftande till en gemensam bekännelse för olika teologiska uppfattningar inom den framväxande lutherdomen). Fram till Kyrkoordningen 2000 gällde att Svenska kyrkans tro är ”den kristliga lära, som är grundad i Den heliga skrift, författad i de gammalkyrkliga symbola och den Augsburgska bekännelsen, antagen av Uppsala möte samt förklarad i Konkordieboken (Ruben Josefsson, *Svenska Kyrkans Bekännelseskrifter*, 1957, Inledning, sid. 13). I Kyrkoordningen från 2000 har bekännelseskritbegreppet vidgats betydlig och omfattar nu även kyrkhandböcker, psalmböcker och ekumeniska dokument, antagna av Svenska kyrkan.

Äta för att leva – Om nattvardens mysterium

På det lilla förgyllda silverfatet – *paténen* – ligger oblaterna med den Korsfästes bild inpräglad. Vinet lyser mörkrött i kalken. ”Herrens frid vare med eder!” Den uppståndnes hälsning ljuder i församlingen. Nu som då. Kristus kommer till sin kyrka idag, såsom han en gång kom till sina första lärjungar, obunden av tidens och rummets skrankor. Det är Herren! Och han ger dem sin *shalom*. Friden, freden, försmaken av fulländningen.

Detta är det största ögonblicket i en prästs liv. Inget är större än att få räcka Kristus åt den som hungrar och törstar efter levande Gud. Han står där och väntar med patenen i hand. Kommer det några? Inte flera? Varför kommer inte han? Hon? Ingen av konfirmandföräldrarna? Någon ur kören? Någon fjolårskonfirmand? Nej. Detta är ett av de bittaste ögonblicken i en prästs liv.

Vad händer där nere i bänken. Nattvarden är till för de andra. De säkra, de färdiga, de som tror på allt och som aldrig tvivlar. Som lever som kristna. Jag hör inte dit. Inte ännu. Kanske aldrig. Jag är i alla fall ärlig. Gör mig inte religiösare än jag är. Det har blivit så mycket nattvard nu med de yngre prästerna. Förr räckte det med ett par gånger om året: Skärtorsdagen, konfirmandernas första nattvardsgång, Domsön-